

УДК 336

О.О. Фурсін

доцент
Запорізька державна інженерна академія

М.В. Ляшко

аспірант
Класичний приватний університет

ПРОВІДНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано переваги та недоліки застосування в Україні спрощеної системи оподаткування. Розглянуто можливості реформування або скасування спрощеної системи оподаткування, єдиний податок. Запропоновано нові шляхи реформування спрощеної системи оподаткування малого підприємництва в Україні.

Ключові слова: єдиний податок, Податковий кодекс, система оподаткування, мале підприємництво, бізнес, економіка.

I. Вступ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливе місце посідає розвиток та стабілізація економіки країни за допомогою інноваційної політики, боротьби з негативними чинниками, такими як тіньова економіка та інфляція, шляхом ліквідації нормативно-правових прогалин у чинному законодавстві держави задля побудови дієвої й ефективної економічної системи країни. Формування ефективної економічної системи в країні передбачає реформування як економіки в цілому, так і податкової системи країни зокрема. Нинішня система оподаткування в Україні створює значне податкове навантаження на суб'єктів малого підприємництва. Введення в Україні спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва ще не забезпечило необхідних зрушень у їх розвитку. Водночас триває формування значного тіньового сектора економіки, в тому числі за рахунок суб'єктів малого підприємництва.

Питання реформування спрощеної системи оподаткування є вкрай актуальним на сьогодні, особливо в контексті реформування діючої податкової системи та процесів формування фінансового потенціалу території, що призводить до масового ухилення від оподаткування.

Значну увагу цьому напряму наукових досліджень приділено в працях таких авторів, як В. Буняк, В. Карауш, А. Крисоватий, О. Молдован, Т. Моряк, С. Оншинко, І. Сташенко, І. Чуркіна та ін. Проте, існує цілий ряд проблем, які потребують подальшого дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті полягає у формулюванні основних шляхів реформування спрощеної

системи оподаткування малого підприємництва в Україні.

III. Результати

Невід'ємною складовою сучасного ринкового господарства є мале підприємство, яке надає економіці певної гнучкості, мобілізує великі фінансові і виробничі ресурси населення, акумулює в собі потужний антимонопольний потенціал, є серйозним фактором розв'язання соціальних завдань. Але на розвиток малого підприємства в Україні негативно впливають проблеми недосконалої й обтяжливості системи оподаткування, адміністративні перешкоди у сфері підприємництва, нерегульованість питань фінансування й кредитування, зокрема мікрокредитування малого підприємства, практична відсутність державної фінансової допомоги, нерозвиненість інфраструктури підтримки підприємства. Усунення цих проблем та створення сприятливих умов для розвитку малого підприємства потребує впровадження в практику господарювання нових методів регулювання економіки, які повинні враховувати ринкові відносини.

Розвиток економіки України за останній період забезпечувався, перш за все, за допомогою суб'єктів малого бізнесу. Важлива роль малого бізнесу в економічному розвитку держави зумовлена тим, що це один з найбільших секторів економіки, який визначає структуру валового національного продукту та темпи економічного зростання. Досвід розвитку малого підприємства в Україні показує спроможність суб'єктів малого бізнесу набагато швидше реагувати на кон'юнктуру ринку, знаходити свою нішу у виробництві товарів і послуг, що дає йому більше шансів на виживання. При цьому малий бізнес забезпечує у два-три рази більшу ефективність виробничих капітало-

вкладень як за обсягом коштів, так і за терміном віддачі, і водночас має найнижчі інвестиційні потреби [3, с. 173].

Попри всі переваги малого бізнесу для економіки країни, ця форма підприємництва дуже вразлива. Вона потерпає від конкуренції з великими товаровиробниками, адже вона не має можливості утримувати відповідний штат працівників, який би вирішував питання захисту інтересів підприємства, готував необхідну документацію і звітність та який би розробляв стратегію й тактику підприємства.

Мале підприємство має можливості розвивати приватні ініціативи громадян, впливати на структурну перебудову економіки, сприяти інноваційному розвитку тощо. Однак дуже малою мірою воно впливає на ці процеси [4, с. 36].

Малі підприємства в багатьох випадках не використовують своїх можливостей через недоліки в кредитуванні їх діяльності. Банки вимагають великих процентів за користування кредитами, що робить виробництво нерентабельним. Виходом із такого становища могло б стати заохочення банківської системи у зростанні сум кредитів для малого підприємництва (наприклад, моральне заохочення керівників – власників).

Тому одним з основних напрямів державної підтримки малого підприємництва є запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності, яка передбачає:

- заміну сплати встановлених законодавством податків і зборів (обов'язкових платежів) сплатою єдиного податку;
- застосування спрощеної форми бухгалтерського обліку та звітності [1].

Для реалізації державної політики з питань розвитку та підтримки малого підприємництва й ефективного використання його можливостей у розвитку національної економіки було запроваджено Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 03.07.1998 р. № 727/98. Ці зміни пов'язані зі спрощенням системи оподаткування (встановлення єдиного податку), обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва, а саме:

- юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що в них за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб, а величина виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн грн;
- фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, а кількість осіб, які перебувають у трудових відносинах з такою особою, включаючи членів її сім'ї, за рік не

перевищує 10 осіб, і величина виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує 500 тис. грн [2].

Те, що переважна маса підприємців обрала спрощену систему оподаткування, говорить про її очевидні вигоди, принаймні для самих підприємців. Досить сказати, що платник єдиного податку має право не платити шістнадцять податків і зборів (обов'язкових платежів).

На сьогодні реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є одним із найбільш дискусійних і водночас важливих напрямів податкової реформи. Простота та прозорість правил оподаткування, процедур обліку та контролю, їхня доступність для людей без фахових знань у бухгалтерії дають змогу багатьом українцям відчути можливість особистої економічної незалежності й досягти певного рівня самозабезпечення.

В Україні щороку спостерігається тенденція до зростання основних показників діяльності суб'єктів спрощеної системи оподаткування, що позитивно позначається на динаміці надходжень до бюджету. За час існування цієї системи оподаткування в Україні відбулися значні зміни в законодавстві та економіці. Верховна Рада прийняла низку законів, норми яких внесли суттєві зміни в порядок сплати спрощенцями внесків на загальнообов'язкове пенсійне страхування, створили проблему подвійного оподаткування та відчутне фінансове навантаження, особливо на фізичних осіб-підприємців.

Неприпустимим є те, що спрощена система оподаткування, яка мала на меті підтримку самозайнятого населення та підприємців-початківців, використовується великим і середнім бізнесом для зменшення своїх податкових зобов'язань [5, с. 99].

В основі зловживань спрощеною системою оподаткування лежить складність та обтяжливість загальної системи, що спонукає окремих суб'єктів господарювання шукати шляхи зменшення сум податкових зобов'язань. Високе фінансове навантаження на підприємців призводить до низьких темпів зростання їх діяльності, зниження конкурентоспроможності як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках.

Запровадження в Україні системи спрощеного оподаткування малого бізнесу є одним із варіантів його підтримки з боку держави. Разом з тим використання спрощеного оподаткування породжує й багато недоліків, а саме:

- значні викривлення механізму функціонування податкової системи та конкурентного середовища внаслідок паралельного існування стандартного та спрощеного оподаткування;
- гальмування розвитку зростання суб'єктів господарської діяльності, які наділені

- правом спрощеного оподаткування і не зацікавлені в зміні свого статусу;
- посилення несправедливості в оподаткуванні суб'єктів господарювання, які сплачують єдиний податок, і тих, які на незначну суму перевищують кваліфікаційний поріг, котрий дає право на спрощене оподаткування, унаслідок чого останні мають нести більше податкове навантаження;
- порушення свободи вибору форми підприємства (фізична або юридична особа), оскільки застосування спеціальних режимів оподаткування залежить від цієї форми.

Вирішення таких нагальних проблем є актуальним питанням, розв'язання якого потребує прийняття законодавчого акта, збалансованого з погляду поєднання інтересів держави та бізнесу [6, с. 62].

До вагомих недоліків застосування спрощеної системи оподаткування можна зарахувати також такі обставини:

- обмеження за обсягом діяльності (розмір виручки) таких суб'єктів.
- сума єдиного податку підприємцями сплачується авансом за звітний період, проте при цьому не враховується, чи буде фактично отримано дохід від здійснення такої діяльності за звітний період, чи ні;
- при використанні праці найманих робітників підприємець має сплачувати за кожного з них 50% суми єдиного податку;
- обмеження в можливості використовувати велику кількість найманих працівників.

Таким чином, варто зауважити про колосальні обсяги коштів, які легально виходять з-під оподаткування та набувають готівкової форми через діяльність платників фіксованого податку. Для усунення недоліків спрощеної системи оподаткування необхідно, перш за все, провести зміни в законодавстві та прийняти Податковий кодекс, який містить значні вдосконалення цієї системи.

На сьогодні в Податковому кодексі України встановлено певні обмеження для малого бізнесу, збільшено фіскальне навантаження, але водночас передбачено ряд компенсаторних заходів, які відкривають йому нові можливості. Серед конструктивних нововведень варто відзначити такі:

- збільшення граничного обсягу виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- розв'язання питання щодо підвищення ставок та запровадження автоматичного механізму їх корекції;
- створення фіскальних стимулів для зацікавленості місцевих органів влади в розвитку малого бізнесу;
- зменшення кола платників податку, що дасть змогу скоротити обсяги мінімізації оподаткування;

- вирішення проблеми невідповідності моделі соціального страхування фізичних осіб-підприємців, які працюють на спрощеній системі оподаткування, принципам соціальної політики [7, с. 18].

Спрощені системи оподаткування малого підприємництва, застосовані в Україні, мають значні відмінності від нестандартних податків в інших країнах світу. В Україні спрощеними системами оподаткування передбачено запровадження інтегрального податку, який є заміною певної сукупності звичайних податків та обов'язкових платежів. Метою запровадження нестандартних (спрощених) податків в Україні виступає, головним чином, зменшення податкового навантаження на платників податків. Запровадження нестандартних податків має на меті спрощення методик визначення об'єкта оподаткування й розрахунку обсягу податкових зобов'язань, коли, відповідно, об'єкт оподаткування визначити складно або нераціонально.

Оподаткування представників малого бізнесу в майбутньому повинно здійснюватися в межах загальної системи оподаткування. Разом з тим вважаємо за доцільне запровадження додаткового посилення підтримки цих суб'єктів подібного до того, як це має місце в розвинутих країнах.

Оподаткування суб'єктів малого підприємництва у перспективі, на нашу думку, може здійснюватися і без застосування спеціальних режимів оподаткування в межах загальної системи лише за умови усунення наявних колізій у законодавстві, недопущення надмірного адміністративного тиску на платників податків, спрощення податкової звітності та максимального наближення податкового обліку до бухгалтерського з подальшою ліквідацією першого. При цьому обов'язково слід урахувати досвід передових країн світу щодо надання представникам малого бізнесу відповідних податкових привілеїв [6, с. 70].

Продуктивним могло би бути використання зарубіжного досвіду, зокрема країн Європейського Союзу, де спрощені системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва набули поширення в інших формах державної підтримки:

- звільнення деяких видів підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку і звітності;
- запровадження спеціальних режимів оподаткування податком на додану вартість деяких видів операцій характерних для фермерських господарств і сільськогосподарських кооперативів;
- використання податків на оціночний дохід і мінімальних податків.

З метою забезпечення легалізації трудових відносин найманих працівників необхід-

но визначити мінімальну кількість найманих осіб для кожного виду діяльності. Об'єктивно необхідним є внесення змін до певних елементів діючої системи спрощеного оподаткування, а саме щодо переліку податків, замість яких сплачується єдиний податок; ставок та граничного обсягу виручки, який дає змогу застосовувати спрощену систему.

У межах цього підходу варто також законодавчо визначити перелік тих видів діяльності, щодо яких юридичним та фізичним особам дозволено застосовувати спрощену систему оподаткування. Прикладом такого обмеження можуть бути інші системи спрощеного оподаткування, передбачені українським законодавством, – фіксований сільськогосподарський податок та фіксований податок з доходів фізичних осіб. Перевагою такого підходу є обмеженість можливостей його використання в схемах зменшення обов'язкових до сплати податкових виплат [4, с. 33].

Варто окремо встановити відповідальність за перевищення граничної межі показників діяльності, здійснення заборонених видів діяльності та видів розрахунків.

Таким чином, запропоновані кроки для покращення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва дадуть можливість урегулювати на законодавчому рівні правовідносини при застосуванні спрощеної системи оподаткування та усунути схеми зловживання цією системою, і отже, збільшити надходження до місцевих та Державного бюджетів.

IV. Висновки

Аналіз умов розвитку малого підприємництва в Україні свідчить, що для малого бізнесу характерна відсутність дієвої системи державної підтримки, зокрема в питанні оподаткування. Ці режими оподаткування є значно ефективнішими порівняно із загальною системою, з фіскальної точки зору та надають можливість зменшити податкове навантаження, витрати коштів і часу на ведення обліку та звітності.

Виходячи із цього, можна запропонувати такі шляхи реформування системи спрощеного оподаткування:

- законодавче закріплення спрощеної системи оподаткування шляхом прийняття спеціального закону або окремої глави Податкового кодексу;
- передбачення можливості щорічного збільшення ліміту обсягу виручки та розміру ставок єдиного податку на корегувальний коефіцієнт, який враховує зміну споживчих цін у країні за попередній календарний рік;

- застосування спрощених схем управління окремих податків (ПДВ, податок на прибуток) для певних галузей;
- конкретизація кола платників, на яких не поширюється спрощена система оподаткування, обліку та звітності.

Так, використання спеціальних режимів оподаткування забезпечує динамічне створення робочих місць, швидке реагування на зміни ринку праці та поглинання надлишків робочої сили.

Для досягнення зазначених цілей і завдань необхідно створити законодавчу базу з питань оподаткування, яка б найбільшою мірою враховувала соціально-економічний та науково-технічний розвиток нашої держави, створити такі податкові умови, які б сприяли розвитку малого бізнесу, а також приділити особливу увагу Податковому кодексу України.

Список використаної літератури

1. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України від 28.06.1999 р. № 746/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
2. Про податок на додану вартість : Закон України від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
3. Брижань І.А. Реформування системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва як один із заходів державної підтримки їх розвитку / І.А. Брижань, О.О. Олійник // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 171–176.
4. Лютий І.О. Проблеми та перспективи спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні / І.О. Лютий, М.В. Романюк // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 31–38.
5. Руднева О.Ю. Напрями реформування спрощеної системи оподаткування / О.Ю. Руднева, Е.Р. Чеченева // Економіка та держава. – 2011. – № 6. – С. 99–101.
6. Юшко С. Спрощена система оподаткування юридичних осіб: переваги та ризики застосування / С. Юшко // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 60–71.
7. Ярошенко Ф.О. Формування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу України (коментарі до пропозицій Міністерства фінансів України) / Ф.О. Ярошенко // Фінанси України. – 2010. – № 7. – С. 3–21.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2014.

Фурсин А.А., Ляшко М.В. Ведущие пути реформирования упрощенной системы налогообложения субъектов малого предпринимательства в Украине

В статье проанализированы преимущества и недостатки применения в Украине упрощенной системы налогообложения. Рассмотрены возможности реформирования или отмены упрощенной системы налогообложения, единый налог. Предложены новые пути реформирования упрощенной системы налогообложения малого предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: единый налог, Налоговый кодекс, система налогообложения, малое предпринимательство, бизнес, экономика.

Fursin A., Lyashko M. Pathways reform simplified tax system for small enterprises in Ukraine

The article analyzes the advantages and disadvantages of Ukraine in the simplified tax system. The possibilities of reform or abolition of the simplified system of taxation, single tax. The new ways of reforming the presumptive taxation of small business in Ukraine. Considered a replacement payment established by the legislation of taxes and duties (mandatory payments) payment of the single tax and simplified forms of accounting and reporting. Analysis of significant distortion mechanism of the tax system and the competitive environment due to the parallel existence of standard and simplified taxation and resolving the issue of rate hikes and the introduction of automatic mechanism of adjustment. The new ways of reforming the simplified tax system for small businesses, including: exemption of certain types of businesses the need of reporting of operating results and the introduction of simplified accounting and reporting; introduction of special tax regimes to value added tax certain types of transactions specific to farms and agricultural cooperatives; use tax on the estimated income and minimum taxes. Asked to create a legal framework for taxation, which would most take into account socio-economic, scientific and technical development of our country, such a tax conditions that are conducive to the development of small business, and pay special attention to the creation of the Tax Code of Ukraine. Significant distortion mechanism of the tax system and the competitive environment due to the parallel existence of standard and simplified taxation and inhibition of growth of economic activity that are entitled to simplified taxation and are not interested in changing their status.

Key words: single tax, tax Code, tax system, small business, business, economics.